

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN YAŞLARI VE MESLEKİ DENEYİMLERİ AÇISINDAN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Hamide Özdemir
Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
hamideozdemir@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. Emine Ahmetoğlu
Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
suat100@hotmail.com

Abstract

This research has been carried out in order to analyze the opinions of preschool teachers about the application of integration as regards preschool teacher's age and profession experience. In this research, 62 preschool teachers from 31 primary schools and 9 independent nursery schools affiliated with the Ministry of Education in the city of Edirne and its districts who voluntarily wanted to participate in the research are included. "The Scale of The Attitude Towards The Application of Integration in Preschool Education" developed by Özbaba (2000) and "General Information Form" developed by the researches to know about the teachers were used in the research in order to determine the opinions of preschool teachers about integration. As a result of the research, it was found out that as preschool teachers' age, and academic degree in the profession increases, they exhibit a negative attitude towards the application of integration.

Key Words: Preschool education, special education, integration, mainstreaming, teacher attitude.

GİRİŞ

Eğitim günümüze değin birçok şekilde tanımlanmıştır. Ertürk (1972) eğitimi, "bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yolu ile ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci" şeklinde tanımlarken; Turgut (1992) eğitimi, "öğrencide istenilen davranışları geliştirmek, kusurlu davranışları düzeltmek, istenmeyen davranışları silmek gibi amaçları içine alan bir süreç" olarak tanımlamıştır.

Bireyin içerisinde yer aldığı topluma uyum sağlaması, gereksinimlerinin karşılanması ile mümkündür. Çağdaş eğitim, bireylere gereksinimleri doğrultusunda hizmet sunmak üzere, bireysel farklılıklar dikkate alınarak planlanmaya başlanmıştır (Diken & Sucuoğlu, 1999). İnsan hakları, eğitimde fırsat eşitliği, çağdaş eğitim, demokratik toplum gibi kavramlar düşünüldüğünde, toplumda özel gereksinimli bireylerin eğitiminin ne denli önem taşıdığı daha da ön plana çıkmaktadır. Çünkü tüm çocuklar bedensel, bilişsel ve duyuşsal özellikleri ve öğrenme yetenekleri yönlerinden birbirinden farklılıklar gösterir. Her çocuk kendine özgü bedensel yapıya ve işlevlere, çeşitli alanlarda öğrenme özelliklerine ve hızına, duygusal özelliklere sahiptir. Bu farklılıklar belli sınırlar içinde olduğunda öğrenciler genel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Ancak, farklılıkların daha büyük boyutlarda olduğu çocuklarda, genel eğitim hizmetleri yetersiz kalmakta ve özel eğitim hizmetleri gerekli olmaktadır (Akçamete, 1998).

Ülkemizde 20.yüzyılın başından itibaren nicelik olarak sınırlı da olsa özel eğitim kurumları ve özel sınıflar özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi için en uygun modeller olarak kabul edilmiş, 1990'lı yıllara kadar bu kurumlar yaygınlaştırılmıştır. 1986'da başlatılan "kaynaştırma" uygulamaları ise 1997 yılında kabul edilen 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yasallaştırılmış, "özel gereksinimli çocukların akranları ile aynı eğitim ortamlarında, kendileri için en uygun eğitimi almaları" yasal olarak kabul edilmiştir. Bu kararnamenin "kaynaştırma" maddesinde "özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri, hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranlarıyla birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür" denilmektedir (Başbakanlık Özürlüler İdaresi, 2002). Kararname, çocukların yerleştirildikleri her kademedeki okullarda, kendi gereksinimlerine en uygun eğitimi almaları gerektiğini açıkça göstermektedir.

2000 yılında çıkarılan Özel Eğitim Yönetmeliği'nde ise kaynaştırma "özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamaları" olarak tanımlanmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2000).

Özel eğitime ihtiyacı olan çocuğun daha sonraki yıllarda topluma uyumunu kolaylaştırmak için gerekli olan temel iletişim becerilerini kazanması ve gelişimini hızlandırması yönünden yaşamın en kritik dönemlerinden biri olan okul öncesi dönemde yapılacak kaynaştırma eğitiminin önemi büyüktür. Okul öncesi dönemde özel eğitime ihtiyacı olan çocuk, okul öncesi eğitim ortamında, gelişim alanları ile ilgili pek çok beceriyi yaşatları ile katılacağı oyun ortamlarında, eğitsel uygulamalar ve diğer etkinliklerde gözleyerek öğrenme, onları taklit ederek geliştirme fırsatı bulacaktır. Yetersizliği olmayan çocuklar da kendilerinden farklı özelliklere sahip yaşatlarını yakından tanıma ve engeli olan bireylere karşı olumlu tutum ve tavırlar geliştirebilme şansına sahip olacaklardır (Metin, 1992; Allen & Cowdery, 2005; Lindsay 2007).

Kaynaştırma uygulamalarında özellikle bu çocukların öğretmenlerinin, hem çocukların birbirlerine hem de programa uyum sağlamalarında önemli bir rolü bulunmaktadır. Sınıf ortamının toplumun küçük bir modeli olduğu kabul edilirse, sınıftaki sağlıklı iletişimin diğer sosyalleşme alanlarına da taşınacağı; bu sebeple sınıfta sağlıklı etkileşim ortamının sağlanmasında öğretmenin olumlu tutumunun çok önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca, eğitim yöneticisi, eğitici mesleki yeterliliğe sahip olduğunda ve öğrencilerin özelliklerine uygun eğitsel, sosyal ve fiziksel ortamlar düzenlendiğinde özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin başarıları ve kendilerine güven kazanmaları kolaylaşmakta ve toplumla bütünleşmeleri sağlanabilmektedir (Kuz, 2001; Batu & Kırcaali-İftar, 2005; Lindsay, 2007; Unesco, 2009).

Türkiye' de kaynaştırma uygulaması ile ilgili görüşlerin alındığı araştırmalar incelendiğinde, sıklıkla sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin alındığı, okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinin incelendiği sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Ancak özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların ilk kaynaştırma uygulamasına katıldıkları kurumlarda görev alan okul öncesi öğretmenlerin bilgi ve düşünceleri kaynaştırma uygulamalarının başarısı açısından oldukça önemlidir. Bu nedenlerden dolayı okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili görüşlerinin incelenmesi ve bu araştırma ile ortaya çıkacak sonuçlar okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitiminin daha başarılı olması yönünde yol gösterici olacaktır. Ayrıca yapılan bu araştırmanın alan yazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle okul öncesi öğretmenlerin yaşları ve mesleki deneyimleri açısından kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

İlişkisel tarama modelinde olan bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin yaşları ve mesleki deneyimleri açısından kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Edirne il merkezi ve ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 31 ilköğretim okulu ile 9 bağımsız anaokulunda görev yapan 68 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Bu araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 62 okul öncesi öğretmeni dahil edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen öğretmenlerin tamamının bayan ve branşının okul öncesi olduğu, %37.1'inin 42 yaş ve üzerinde olduğu, %33.8'inin 26-33 yaş, %16.1'inin 18-25 yaş, %12.9'unun 34-41 yaş grubunda yer aldığı, %69.4'ünün dört yıllık lisans mezunu, %29.0'unun 1-5 yıllık, % 12.9'unun 6-10 yıllık, %6.5'inin bir yıldan az mesleki deneyime sahip olduğu, %51.6'sının özel eğitim gerektiren tanıdık ya da yakını olduğu, %69.2'sinin özel eğitim ile ilgili dersi aldığı, %59.7'sinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili dersi aldığı, %80.0'inin kaynaştırma eğitimi ile ilgili dersi lisans eğitiminde aldığı, %61.3'ünün özel eğitim gerektiren çocukla çalışmış olduğu, %51.6'sının kaynaştırma tecrübesine sahip olduğu, %74.2'sinin sınıfında özel eğitim gerektiren çocuk bulunduğu, %72.6'sının kaynaştırma konusunda bilgi edinmek istediği, %58.1'inin özel eğitim gerektiren çocuğu sınıfında kaynaştırma eğitimi uygulaması yapma isteği olduğu saptanmıştır.

Verileri Toplama Teknikleri ve Araçları

Araştırmada öncelikle Edirne Valiliği'ne ve Edirne İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne yazılı başvuruda bulunarak gerekli izinler alınmıştır. Edirne İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı merkez ve ilçelerdeki ilköğretim bünyesindeki resmi anaokulları ve bağımsız anaokullarına telefon açılarak okul müdürleri ve öğretmenlerinden randevu alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İdareye ve okul öncesi öğretmenlere araştırmanın amacı açıklanmış ve alınan bilgilerin yalnızca araştırma amacıyla kullanılacağı anlatılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğretmenlerden araştırmada kullanılan formları bireysel olarak ve kendileri okuyarak doldurmaları istenmiştir. Okul öncesi öğretmenlerine öncelikle "Genel Bilgi Formu" verilmiş ve bu formda yer alan soruları okuyarak yanıtlamaları istenmiştir. Daha sonra "Okul Öncesi Eğitimde Entegrasyona Karşı Tutum Ölçeği" verilerek formda yer alan ifadeleri dikkatli bir şekilde okumaları ve her cümlemin karşısında yer alan beş boşluktan durumlarına uygunluk derecelerine göre işaretlemeleri istenmiştir. Her maddenin karşısından tamamen katılıyorum- çok katılıyorum- katılıyorum- az katılıyorum- hiç katılmıyorum şeklinde yanıtlar sunulmuştur. Hiçbir soruyu yanıtsız bırakmamaları hatırlatılmış, uygulama sonunda formlar yönergeler açısından kontrol edilmiştir. Veriler 1 Nisan 2009- 7 Mayıs 2009 tarihleri arasında toplanmıştır.

Genel bilgi formu

Genel bilgi formunda okul öncesi öğretmeni tanımaya yönelik sorular bulunmaktadır. Bu sorular şunlardır; okul öncesi öğretmenin cinsiyeti, yaşı, öğrenim durumu, branşı, kaç yıldır öğretmenlik yaptığı, özel eğitim gerektiren çocuk tanıdığı olup olmaması, özel eğitim ile ilgili eğitim alıp almadığı, şimdiye kadar özel eğitim gerektiren çocukla çalışıp çalışmadığı, kaynaştırma tecrübesine sahip olup olmadığı, kaynaştırma ile ilgili eğitim alıp almadığı, almışsa ne tür bir eğitim aldığı, sınıfında özel eğitim gerektiren çocuk olup olmaması, kaynaştırma konusunda bilgi almak isteyip istememesi, okul öncesi öğretmenin sınıfında özel eğitim gerektiren bir çocuğun kaynaştırılmasını isteyip istememesi soruları yer almaktadır.

Okul öncesi eğitimde kaynaştırmaya karşı tutum ölçeği

Araştırmada, Nesrin Özbaba'nın 2000 yılında, Gönül Kırcaali İftar'ın "Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler" adlı çalışması ve Mehmet Özyürek'in "Engelli Kişilere Yönelik Değiştirilen Tutumların Sürekliliği" adlı çalışmasından yararlanarak geliştirdiği "Okul Öncesi Dönemde Entegrasyona (kaynaştırmaya) Karşı Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek, anne- babalar ve öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin tutumlarını anlamak amacı ile oluşturulmuştur. Tutum ölçeği, 30 sorudan oluşan beşli likert tipi bir ölçektir. Sorular, tamamen katılıyorum- çok katılıyorum- katılıyorum- az katılıyorum- hiç katılmıyorum şeklinde seçeneklere sahiptir. Buna göre araştırmacı tarafından verilmesi beklenen cevaba 5, diğerlerine ise sırası ile 4, 3, 2, ve 1 şeklinde puan verilmiştir. Araştırmada katılımcının en yüksek alabileceği kaynaştırma puanı 150 (toplam kaynaştırma puanını ifade etmektedir), en az alacağı kaynaştırma puanı ise 30'dur. Kaynaştırma puanının yüksekliği kaynaştırma uygulamasına tutumun olumlu olduğunu göstermektedir. Tutum ölçeğinin geçerlik, güvenilirlik çalışmaları Özbaba (2000) tarafından yapılmış ve testin geçerli ve güvenilir olduğu görülmüştür. Buna göre Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı. 97, iç tutarlılıkta ise Spearman Brown .908, Horst .908 ve Cronbach alpha değeri 92 olarak bulunmuştur.

Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması

Sonuçlar sayı (yüzde) ya da ortalama±standart sapma olarak ifade edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov Testi ile incelenmiştir. Değişkenler normal dağılıma uyum gösterdiği için ikiden fazla kategoriden oluşan değişkenlerin kaynaştırma puanlarının karşılaştırılmasında tek yönlü ANOVA testi kullanılmış, anlamlı farklılık saptandığında farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemede varyansların homojenliğine göre Tukey ya da Tamhane testi kullanılmıştır. "Okul Öncesi Eğitimde Entegrasyona (kaynaştırmaya) Karşı Tutum Ölçeği" ne ilişkin Cronbach Alpha katsayısı 0.82 olarak bulunmuştur. Buna göre kullanılan tutum ölçeğinin yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür. $p < 0.05$ değeri istatistiksel anlamlılık sınırı olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Tablo 1: Araştırmaya dahil edilen okul öncesi öğretmenlerin yaş gruplarına ve mesleki deneyimlerine göre kaynaştırma puanlarının tek yönlü ANOVA testi ile analizi ve sonuçları

	n	\bar{X}	S	sd	F	P
Yaş						
18–25 yaş	10	96.60	11.23	3-58	4.75	0.05*
26–33yaş	21	99.90	13.95			
34–41 yaş	8	91.38	12.89			
42 yaş ve üzeri	23	86.48	10.56			
Mesleki deneyimi						
1 yıldan az	4	102.00	18.81	3-58	3.70	0.017*
1–5 yıl	18	98.28	10.21			
6–10 yıl	8	97.80	17.86			
11 yıl ve üzeri	32	88.20	11.32			

*p<0.05

Araştırmaya dahil edilen okul öncesi öğretmenlerin yaş gruplarına ve mesleki deneyimlerine göre kaynaştırma puanı ve anlamlılık düzeyleri Tablo 1’de verilmiştir. Tablo 1’de, araştırmaya dahil edilen okul öncesi öğretmenlerin yaş grupları (F(3-58)= 4.75; p<0.05) ve mesleki deneyim değişkenine (F(3-58)=3.70; p<0.05) göre kaynaştırma puanları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığı incelendiğinde; araştırmaya katılan 26-33 yaş grubundaki okul öncesi öğretmenlerin 42 yaş ve üzeri olan okul öncesi öğretmenlere göre ve 1–5 yıl arası mesleki deneyimi olan okul öncesi öğretmenlerin 11 yıl ve üzerinde mesleki deneyimi olanlara göre kaynaştırmaya yönelik daha olumlu tutum içinde oldukları belirlenmiş yani öğretmenlerin yaşları ve deneyimleri arttıkça kaynaştırmaya ilişkin olumlu tutumlarının da azaldığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni öğretmenlerin yaşlarının ve mesleki deneyimlerinin artmasına bağlı olarak hissettikleri mesleki tükenmişlikten kaynaklanabilir. Ya da öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına yönelik tutumları olumsuz tutumları özel eğitim dersi almamış olmaları, kaynaştırma tecrübesine sahip olmamalarına bağlı olarak özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları konusundaki bilgi düzeylerinin yetersiz olmasından kaynaklanabilir.

Benzer şekilde Ertunç (2008)’un yaptığı “Kaynaştırma eğitimi uygulanan ilköğretim ikinci kademedeki görev alan beden eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi hakkındaki bilgi düzeylerinin ve sınıflarındaki engelli öğrencilere bakış açılarının değerlendirilmesi” ile ilgili çalışmasında; genç yaşta ve mesleki kıdemleri daha az olan eğitimcilerin öğrenmeye daha açık, yenilikçi, araştırmacı ve istekli oldukları, meslekte kıdemli ve ileri yaştaki eğitimcilere göre kaynaştırma uygulamasına daha olumlu baktıkları belirlenmiştir.

Avcıoğlu, Pınar ve Öztürk (2005)’ün yapmış oldukları “Okul öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Kaynaştırmaya Yönelik Öğretmen ve Anne Baba Tutumlarının İncelenmesi” isimli araştırmanın sonucunda da; 9–12 yıl arasında mesleki deneyime sahip öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının 12 yıl ve üzerinde deneyimi olan öğretmenlere göre daha olumlu olduğu, yani öğretmenlerin deneyimlerinin arttıkça kaynaştırmaya ilişkin olumlu tutumlarının da azaldığı görülmüştür.

Özdemir (2008)’in yaptığı “Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Olan ve Olmayan İlköğretim Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması” konulu çalışmada, ilköğretim sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik tutum boyutları ile tükenmişlik boyutları arasında doğru orantı olduğu, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin bulunmayan sınıf öğretmenlerine göre daha fazla tükenmişlik hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda özel eğitime ihtiyacı olan bireylere ve kaynaştırma programlarına karşı olumsuz görüş ve tutuma sahip olmanın temelinde büyük ölçüde engellilik, özel eğitim ihtiyacı olan bireyler ve kaynaştırma programları hakkında yeterli bilgiye ve tecrübeye sahip olmama yatmaktadır (Schulz, Carpenter & Turnbull, 1991; Mağden & Avcı, 1999; Temel 2000; Avramidis, Bayliss & Burden, 2000; Sarı, 2002; Sargın, 2002; Orel, Zerey & Töret, 2004; zdemir, 2008; Altun & Gülben, 2009). Öğretmenlerin kaynaştırmaya karşı olumsuz tutuma sahip olmadıklarını belirttikleri araştırmalarda, öğrenimleri sırasında yeterli ders almadıkları için kaynaştırma konusunda kendilerini yetersiz gördükleri ve bu konuda bilgi sahibi olmak istediklerini vurgulamaktadırlar (Özbaba, 2000; Temel, 2000; Artan & Uyanık Balat, 2003; Gomez & Diken, 2003). Bu nedenle kaynaştırma çalışmalarının ilk adımı yönetici, ğretmen ve diğer personele doğru ve yeterli bilgilerin verilmesi okul öncesi ğretmenlerinin bu konuda desteklenmesi gerektiği söylenebilir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırma okul öncesi ğretmenlerinin yaşları ve mesleki deneyimleri açısından kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmaya dahil edilen öğretmenlerin tamamının bayan ve branşının okul öncesi olduğu, %37.1'inin 42 yaş ve üzerinde olduğu, %33.8'inin 26-33 yaş, %16.1'inin 18-25 yaş, %12.9'unun 34-41 yaş grubunda yer aldığı, %69.4'ünün dört yıllık lisans mezunu, %29.0'unun 1-5 yıllık, % 12.9'unun 6-10 yıllık, %6.5'inin bir yıldan az mesleki deneyime sahip olduğu, %51.6'sının özel eğitim gerektiren tanıdaık ya da yakını olduğu, %69.2'sinin özel eğitim ile ilgili dersi aldığı, %59.7'sinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili dersi aldığı, %80.0'inin kaynaştırma eğitimi ile ilgili dersi lisans eğitiminde aldığı, %61.3'ünün özel eğitim gerektiren çocukla çalışmış olduğu, %51.6'sının kaynaştırma tecrübesine sahip olduğu, %74.2'sinin sınıfında özel eğitim gerektiren ocuk bulunduğu, %72.6'sının kaynaştırma konusunda bilgi edinmek istediği, %58.1'inin özel eğitim gerektiren çocuğu sınıfında kaynaştırma eğitim uygulaması yapma isteği olduğu saptanmıştır.

Araştırma sonucunda; 26-33 yaş grubundaki okul öncesi öğretmenlerin 42 yaş ve üzeri olan okul öncesi öğretmenlere göre ve 1-5 yıl arası mesleki deneyimi olan okul öncesi öğretmenlerin 11 yıl ve üzerinde mesleki deneyimi olanlara göre kaynaştırmaya yönelik daha olumlu tutum içinde oldukları belirlenmiş yani öğretmenlerin yaşları ve mesleki deneyimleri arttıkça kaynaştırmaya ilişkin olumlu tutumlarının azaldığı tespit edilmiştir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, kaynaştırma eğitiminde görev alan öğretmenlerin hem olumlu tutum geliştirmesinde hem de yeterliliklerini artırmada özel eğitim ile ilgili bir eğitim programından geçmeleri önerilebilir.

Öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin programlarına özel eğitimle ilgili dersleri daha ayrıntılı bir biçimde dahil etmeleri ve ğretmen adaylarının özel eğitim konusunda çeşitli uygulamalara katılmaları sağlanabilir.

***** TÜBAP-2009-31 nolu Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi tarafından desteklenen projeden üretilmiştir.**

WJEIS's Note: This article was presented at International Conference on New Trends in Education and Their Implications - ICONTE, 27-29 April, 2011, Antalya-Turkey and was selected for publication for Volume 2 Number 1 of WJEIS 2011 by WJEIS Scientific Committee.

KAYNAKA

Akamete, G. (1998). *zel Gereksinimli Bireyler ve zel Eğitim*, Anadolu Üniversitesi Aıkğretim Fakültesi ilköğretim ğretmenliği Lisans Tamamlama Programı zel Eğitim Ders Kitabı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Allen, K. E. & Cowdery, G. E. (2005). *The Exceptional Child: Inclusion in Early Childhood Education*, 5th Edition, USA: The Thomson Corporation.

Altun, T. & Gülben, A. (2009). Okul Öncesinde Özel Gereksinim Duyan Çocukların Eğitimindeki Uygulamalar ve Karşılaşılan Sorunların Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 253 -272.

Artan, İ. & Uyanık-Balat, G. (2003). Okul Öncesi Eğitimcilerinin Entegrasyona İlişkin Bilgi ve Düşüncelerinin İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11(1), 65-80.

Avcıoğlu, H., Pınar, E. & Öztürk, T. (2005). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Kaynaştırmaya Yönelik Öğretmen Ve Anne-Baba Tutumlarının İncelenmesi, *14. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri, Özel Eğitimden Yansımalar*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Avramidis, E., Bayliss, P. & Burden, R. (2000). A Survey into Mainstream Teachers' Attitudes Towards the Inclusion of Children with Special Educational Needs in the Ordinary School in One Local Education Authority, *Educational Psychology*, 20(2), 191-211.

Başbakanlık Özürlüler İdaresi (2002). *573 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Özürlülerle İlgili Mevzuat*, Ankara: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Yayınları.

Batu, S. & Kircaali-İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Diken, İ. & Sucuoğlu, B. (1999). Sınıfında Zihinsel Engelli Çocuk Bulunan ve Bulunmayan Sınıf Öğretmenlerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması, *Özel Eğitim Dergisi*, 2(3), 25-39.

Ertunç, N (2008). Kaynaştırma Eğitimi Uygulanan İlköğretim İkinci Kademedeki Görev Alan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin ve Sınıflarındaki Engelli Öğrencilere Bakış Açılarının Değerlendirilmesi, (*Yüksek Lisans Tezi*), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Gomez, R. & Diken, İ. (2003). Early Childhood Education and Special Education: Establishing and Strengthening Common Bonds for Inclusion. *Boğaziçi University Journal of Education*, 20(1):1-10.

Kuz, T. (2001). *Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumların İncelenmesi*. Uzmanlık tezi. Ankara: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, 17.

Lindsay, G. (2007). Educational psychology and the effectiveness of inclusive education/ mainstreaming. *British Journal of Educational Psychology*, 77 (1), 1-24.

Mağden, D. & Avcı, N. (1999). Öğretmen Adaylarının Özürlü Öğrencilerin Kaynaştırılmasına İlişkin Görüşleri, Eskişehir: *IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*.

Metin, N. (1992). Okul Öncesi Dönemde Özürlü Çocuklar İçin Kaynaştırma Programları, *Özel Eğitim Dergisi*, 1(2), 32-36.

Millî Eğitim Bakanlığı (2000). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Orel, A., Zerey, Z. & Töret, G. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (1), 23-33.

Özbaba, N. (2000). Okulöncesi Eğitimcilerinin ve Ailelerin Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar İle Normal Çocukların Entegrasyonuna (Kaynaştırılmasına) Karşı Tutumları, (*Yüksek Lisans Tezi*), İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özdemir, N. (2008). Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Olan ve Olmayan İlköğretim Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması, (*Yüksek Lisans Tezi*), Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sargın, N. (2002). Anasınıfında Bulunan Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Öğretmen Tutumlarına İlişkin Bir Çalışma, *XI. Ulusal Eğitim Kongresi Bildirileri*, Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.

Sarı, H. (2002). Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleriyle İlgili Öneriler, Ankara: *Pegem A Yayınları*.

Schulz, J. B., Carpenter, C. D. & Turnbull, A. P. (1991). *Managing classroom behavior, Mainstreaming Exceptional Students: A Guide For Classroom Teachers*, Boston: Allyn and Bacon.

Temel, F. (2000). Okulöncesi Eğitimcilerinin Engellilerin Kaynaştırılmasına İlişkin Görüşleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 18, 148-155*.

Turgut, M. F. (1992). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları*, Ankara: Saydam Matbaacılık.

Unesco (2009). *Inclusion of Children with Disabilities: The Early Childhood Imperative*, UNESCO Policy Brief on Early Childhood, 46/April-June. <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001831/183156e.pdf> adresinden 17.2.2011 tarihinde alınmıştır.